

1848. Osnovna tema razprave sta dve pismi Josipa Bunjevca, ki ju je ta v avgustu 1848 poslal banu Jelačiću. Vsi navedeni članki imajo na koncu povzetke v italijanskem in angleškem jeziku.

V zadnjem sklopu z zapisi, ocenami in poročili ima največ prispevkov Petar Strčić. Orisuje pristop Franje Šanjeka k preučevanju latinske paleografije hrvaškega srednjega veka, predstavlja knjigo Ivana Barbariča o knezu miniaturni Juraju Juliju Kloviću Croati in knjigo Antona Bozanića o izseljencih iz Istre in s Kvarnerskih otokov. Objavljeni so tudi deli njegovih uvodnih besed, izrečenih na svečanosti ob proslavi tridesete obletnice Zgodovinskega društva otoka Krka na otoku Košljunu 25. 9. 1999. Darinko Munić predstavlja knjigo Nikole Stražičića o reških izviri in tekočih vodah, peti zvezek edicije Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787, letopis občine Viškovo (1998-1999) in zbirko podlistkov Ivana Grohovca Reškega (Riječanina). Vesna Munić poroča o monografiji Alke Starac-Gruborović o rimskem vladanju v Istri in Liburniji in o razstavi eksponatov s starohrvaškega pokopališča Gorica v Vindonu, ki jo je na Reki od februarja do aprila 1998 organiziral reški Zgodovinski muzej Hrvaškega primorja. Edita Petrović obravnava sociološko-demografsko študijo reške mestne uprave o prihodnosti mesta, Tea Perinčić pa štiri zvezke zbornika Društva za povijesnicu Klana.

Povedano kratko in jedrnato, Zgodovinsko društvo "Rijeka" nas še naprej ugodno preseneča.

Ivica Pletikosić

BUZETSKI ZBORNIK 29. Buzet, Katedra Čakavskog sabora Buzet, Pučko otvoreno učilište "Augustin Vivoda" Buzet, "Josip Turčinović" d.o.o. Pazin, 2003, 389 str.

Kao godišnjak za 2003. godinu objavljena je 29 knjiga Buzetskog zbornika. Predgovor knjizi napisao je mr. sc. Jakov Jelinčić, a gradonačelnik Josip Flego pod naslov Subotina 2002. g., navodi pregled važnijih događaja za Grad u toj godini. Sadržaj knjige raspoređen je u devet poglavlja.

Prvo poglavlje, Buzeština Istre počinje prilogom "Prvo spominjanje Buzeta" kojeg piše dr. sc. Robert Matijašić.

Naselje na mjestu današnjeg Buzeta zacijelo ima prapovijesni karakter. Međutim, u povijesnim se izvorima spominje tek u rimsko vrijeme i to u obliku Piquentum, a histarska zajednica u kojima se ovi podaci za Buzet javljaju jesu rimskodobni natpis pronađen na Goričici podno starog Buzeta iz I.-II. stoljeća (Piquentini), i "Geografija" Klaudija Ptolemeja iz II. stoljeća (Pikventa). Nijedan od ta dva vrela ne daju nam sigurnu godinu za koju bismo mogli reći, evo, ove se godine

prvi put spominje ime Pikventa. Romanski oblik Pinguente prvi se put javlja, baš u ovakvom liku, u listini Rižanske skupštine 804. godine.

Dr. sc. Klara Buršič-Matijašić piše "Uloga vode u prapovijesnom naseljavanju Buzeštine".

Značaj vode u prapovijesnim zajednicama Buzeštine možemo sagledati kroz nekoliko vidova: kroz hidrografiju koja proističe iz geološke podloge; kroz položaj i oblikovanje naselja; kroz vidove sakupljanja vode (lokve, bunari, cisterne); kroz komunikacije i prirodne granice; kroz topografska imena motivirana vodama i na kraju, kao posljednje i kroz degradaciju prapovijesnih nalazišta.

"Fragmenti iz prošlosti Črnoga grada i Beloga grada", rad je napisao doc. dr. sc. Slaven Bertoša.

Znamenite utvrde Črni grad i Beli grad nalaze se jugoistočno od Roča, na dvije uzvisine, međusobno odvojene dubokom i uskom dolinom, po kojoj silazi put iz Lanišća u Ročko Polje. Riječ je o staroj rimskoj cesti, čiji su ostaci i danas vidljivi, a koja se koristila sve do gradnje nove ceste Lupoglav-Lanišće. Črni grad je smješten zapadno, a Beli grad istočno od doline. Autor je naglasio da su podatci o njima tijekom čitave prošlosti vrlo oskudni i nesigurni. O njihovom razvitku i propadanju može se zato u velikoj mjeri zaključivati samo na temelju općenitog poznavanja srednjovjekovnih feudalnih odnosa i političkih prilika u Istri.

Dr. sc. Alojz Jembrih piše Glagoljski "Novi zavjet" Antuna Dalmatina i Stjepana Konzula iz 1562. godine.

U spomenutom prilogu, opisavši pripreme oko tiskanja i prevođenja Novog zavjeta" tiskanog 1562. glagoljicom, autor je ukazao na višeslojnost samog prevođenja. Kod prevođenja NZ (NT) sudjelovali su Antun Dalmatin i Stjepan Konzul i to kod Evandelja, a na prijevodu Poslanica i Otkrivenja Ivanova, uz Konzula i Dalmatina, radili su Juraj Cvečić (iz Pazina) i Juraj Juričić (Novi Vinodol).

Da je slučajno taj prijevod Novoga zavjeta Biblije prihvatila i katolička crkva Hrvata u 16. st., Hrvati bi imali već tada kodificirani književni hrvatski jezik, zaključio je A. Jembrih.

Glagoljski zapis popa Šimuna Grebla iz 1512. godine pripremile su dr. sc. Antonija Zaradija Kiš i dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić.

Jedan rad dviju autorica različitih znanstvenih opredjeljenja, filologije i medicine, ističe značaj interdisciplinarnoga pristupa najmanjim tekstološkim segmentima srednjovjekovnih glagoljaša, a to su marginalije. Kratki glagoljski zapis iz 1512. godine, popa Šimuna Grebla iz Roča koji se nalazi u Novakovom misalu iz 1368. godine, otkrivaju ponajprije jezične i kaligrafske specifičnosti srednjovjekovnoga pisara, a potom povijesno i teološko značenje zapisa, a time i obrazovanje samoga pisara. S druge pak strane, zapis je polazište u spekulaciji o tome je li doista u zabilježeno vrijeme Buzeštinom harala kuga, ili je riječ o nekoj drugoj

opasnoj bolesti o kojoj se nije znalo ništa osim što je smrtonosna, pa odatle i opći naziv morija.

Osvrćući se na dvadeset godina suradnje mr. sc. Zdenko Balog priprema knjigu Roč u srednjovjekovnim i renesansnim stoljećima.

Roč se prvi puta spominje u 11. stoljeću kao samostalna komuna. Bitno svojstvo koje izdvaja Roč između mnogih gradova te ga čini jedinim od posebnih lučonoša hrvatsko-slavenske kulture jest glagoljaštvo. Broj glagoljaških pisara zabilježenih u vezi ovog malog gradića, glagoljskih kodeksa naručenih i korištenih u Roču i neposrednoj okolini, te činjenice koje Roč povezuju s hrvatskim prvotiskom, čine Roč jednim od glavnih žarišta glagoljske kulture i pismenosti, a jedinstven spomenik, kvaderna ročke bratovštine i komune prava je riznica dragocjenih podataka pučke administracije i kulture življenja na ivim prostorima kroz čitavo 16. stoljeće. Ne manje dolete ostvaruje Roč na polju likovne umjetnosti među kojima dvoslojne freske u kapelici sv. Petra (Roka).

O jednom glagoljskom grafitu u crkvi Sv. Roka u Roču govori prof. Dražen Vlahov.

Za vrijeme posljednjih konzervatorskih radova u crkvi sv. Roka na starijem sloju zidnih slika u apsidi pronađen je još jedan glagoljski grafit. Grafit sam pročitao: *Se pisa Š(imun) žakn 1496.*, a na osnovi rukopisa utvrdio da ga je zapisao Šimun Greblo iz Roča.

Takvo čitanje i tumačenje grafita omogućuje: 1) potpuniji uvid u životopis popa Šimuna Grebla, pisca iz Roča; 2) da se današnja datacija mlađeg sloja zidnih slika "oko 1470. godine" pomakne na krajem XV. ili početkom XVI. stoljeća.

Nataša Vivoda obrađuje Govor Prodana. Autorica je predstavila fonetska i morfološka obilježja sela Prodana. Govor obiluje vokalima, a u sklonidbi je sačuvao arhaične oblike.

Elena Grah istražuje: "Glasovi u govoru sela Krbavčiči". Autorica je analizirala akcenatski sustav vokalizama i konsonantizam mjesnoga govora sela Krbavčiči, naglasivši kako već analiza samo jedne jezične razine (fonološke) potvrđuje pripadnost ovoga govora kompleksu čakavskog narječja.

Buzet u ranovjekovnim kartografskim izvorima prikazala je dr. sc. Mirela Slukan Altić. Karte kao vjerodostojan dokument prostora i vremena u kojem su nastale, predstavljaju nezaobilazan izvor podataka za proučavanje povijesti svakog prostora. Kao granična utvrda Rašporskog kapetana, Buzet je oduvijek privlačio pažnju kartografa. Buran i nesiguran život na razmeđu Mletačke Republike i Habsburške Monarhije ostavio je brojne tragove upravo u kartografskim izvorima. Ključna pitanja za razvoj Buzeta kao što su izgradnja naselja, utvrđivanje, pitanja razgraničenja, zemljišno-vlasnički odnosi ili opskrba vodom dokumentirani su bogatim kartografskim izvorima nastalim u razdoblju ranog novog vijeka.

Planovi razgraničenja, utvrđivanja, naselja ili njegovih pojedinih dijelova jasno nam predočavaju okolnosti povijesnog razvoja Buzeta ali i uvjete svakodnevnog života njegova stanovništva. Kronološka usporedba spomenutih kartografskih izvora omogućuje nam praćenje funkcionalne i morfološke transformacije Buzeta, dakako, uvažavajući pri tome sve relevantne historijsko-geografske čimbenike koji su presudno utjecali na njegov povijesni razvoj.

Kartografski izvori za povijest Buzeta danas su razasuti po brojnim arhivima u Hrvatskoj i izvan nje. Ovaj rad pokušaj je autora da okupi sve relevantne kartografske izvore za povijest Buzeta a njihovom analizom doprinese novim saznanjima o povijesnom razvoju Buzeta i historijsko-geografskim uvjetima njegova razvoja.

Mr. sc. Sanja Grković svojim prilogom o "Zidnim slikama u crkvi sv. Roka u Sovinjaku" obznanjuje kako je u gotičko-ladanjskom okviru sovinjske crkvice sv. Roka već neko vrijeme poznati maniristički oslik svecištne stijene meštra Dominika iz Udina upotpunjen baroknim oslikom prilično rustičnih tehnoloških i stilskih obilježja, a koji prekriva preostale zidove i šiljati svod crkve. Ističe kako je ovo otkriće plod restauratorskih zahvata stručnjaka Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba pod vodstvom prof. Egidia Budicina.

O vrijednom sakralnom inventaru crkve sv. Jurja u Buzetu piše Gordana Čalić Šverko.

O trideset godina razvoja elektrifikacije Buzeštine piše Đino Piuti i Đani Soldatić.

Rikard Perčić govori o 50 godina djelovanja Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Buzetu, a Vojmil Prodan upoznaje nas s Vodama Mlunske visoravni.

Stanovništvo Buzeštine od 1880. g. obradio je mr. sc. Josip Žmak.

Do 1910. g. broj stanovnika se povećavao, na 11.669. Ratne prilike i ekonomsko političke emigracije utječu na smanjenje ali se pad broja zaustavlja 1971. g. kada ovdje živi 5.652 stanovnika pa se povećava na najnoviji broj 6.059.

Buzeština je pred 40 godina bila tipično poljoprivredno-stočarsko područje. Sada je ovdje razvijena industrija, obrt i druge gospodarske djelatnosti, tako da je zaposleno 44,9% ukupnog stanovništva ili čak 66,7% radno sposobnih stanovnika što je iznad prosjeka Hrvatske i Istre.

U drugom poglavlju Ivan Milić prikazuje pregled podataka o obilježjima doline Mirne u Antici. Antička povijest doline Mirne i okolnih područja u mnogo je manjoj mjeri predmetom zanimanja te izučavanja nego ostala područja s izrazitijom gustoćom i veličinom nalaza. Ipak, ona je zanimljiva jer ukazuje na obilježja života unutrašnjosti Istre koja je bila u znatnome autohtonija i neromanizirana.

Dolina Mirne, s različitih gledišta predočenih u ovome djelu, pruža složenu sliku međuovisnosti pri-

rodnih značajki i njihovog utjecaja na problematiku nastanjenosti i kontinuiteta prometovanja od brončanog doba. Usustavljenim prikazom utemeljenom na multidisciplinarnom pristupu nastoji se ukazati na čitav niz problema, djelatnosti, kontinuiteta i tradicija vezanih uz izvorišta i vodene tokove. Na ovome mjestu obrađuje se problem prerastanja (tj. uzdizanja) razine doline Mirne što čini srž djela. Također, autor donosi tekstove dvaju natpisa s detaljnom analizom obilježja i pravnog značenja njihovog sadržaja. Ovaj pregled oslanja se u velikoj mjeri na antičke izvore. On čini sastavni dio komplementarnog razmatranja međusobne povezanosti kopnenih i morskih komunikacija te naseljenosti na širem području doline Mirne. Svakako, on iziskuje daljnju obradu i analizu povezanosti i utjecaju s ostalim područjima antičke Istre.

Literalni prilozi zastupljeni su pripovjetkom Fedora Putinje "Izak Marinac", a pjesmama se javljaju Miroslav Sinčić, Mirna Bratulić, Marija Ribarić, Snježana Markežić-Klobas i Daniele Sirotić.

U četvrtom poglavlju prof. Stanislav Blažević piše: Trideset godina Srednje škole u Buzetu. Srednja škola u ovom mjestu započela je radom školske godine 1971/72, tek 1979. g. postaje samostalnom, a 1991. g. dobiva današnji naslov Srednja škola Buzet. Završetkom drugog svjetskog rata malo se je ljudi poslije osnovne škole upisivalo u srednje škole. Privrednim razvojem Buzeštine sve više se osjeća potreba za stručnjacima pa i sve veća potreba za otvaranjem srednje škole. Autor piše o postupku otvaranja i razvoju škole, a uvođenjem gimnazijskog obrazovanja početkom devedesetih godina prošlog stoljeća Buzet dobiva i gimnaziju. Broj učenika u zadnjem desetljeću je ustaljen s blagim porastom polaznika. 2002/03. g. bilo je 143 učenika. Pisac zaključuje da je srednje obrazovanje za ovaj kraj povijesni trenutak. Zahvaljujući školi, podignut je obrazovni nivo stanovništva, privredni i ostali subjekti lakše su dolazili do stručnog kadra. Mladi ostaju u svojoj sredini, a uvođenjem gimnazijskog obrazovanja omogućava mladima pripremu za visokoškolsko obrazovanje.

Jedan broj kulturnih priredbi posebno predstavljanje novih knjiga prikazali su Saša Nikolić, Gordana Čalić Šverko, Siniša Žulić, Mirjana Pavletić i Mladen Vukčević, a četiri nova sveska Annalea (27. i 29. kao prirodnoznanstvenog i 28 i 30, humanističkog sadržaja, prikazao je Božo Jakovljević. Lidija Nikočević piše o Jakovu Mikcu, prvom istarskom školovanom etnografu, u povodu otvaranja spomen ploče u Brestu 5. listopada 2002. g.

Od posljedica prometnog udesa 2002. g. smrtno stradao je Antun Hek, direktor Pazinskog kolegija. Prof. Hek je višegodišnji član uredništva Buzetskog zbornika, a zajedno s profesorom Alojzom Jembrihom i glavnim urednikom Božom Jakovljevićem uređivao je i izdao nekoliko reprint, pretis izdanja književnika i prevoditelja Stjepana Konzula Buzećana (1521-1579). O prof. Heku

tiskano je posebno poglavlje u kojem su tiskani biografija (napisao Josip Šiklić). O njegovanju kulturne baštine kroz izdavaštvo piše dr. Tanja Perić-Polonijo, a nekoliko književnih crtica uz Antuna Heka napisao je Fedor Putinja.

U Zborniku se povremeno tiskaju biografije ljudi zaduženih za razvoj buzetškog kraja. U ovoj knjizi su biografije: Josip Cerovac, Ružica Čuk Cerovac, Stanko Macuka, Mirna Mikac, Renato Pernić, Marica Petretić i Antun Žmak.

O sportskim aktivnostima piše Siniša Žulić. Kao najuspješnije i najzanimljivije navodi uspjeh bočarskih klubova. Na nekadašnje uspjehe u stolnom tenisu podsjeća Josip Šipuš, a objavljuje se i prilog Bočarski klub "Istra" Kozari.

Nekoliko obiteljskih prezimena: Kranjčić, Merlić i Nežić istražuju Vanda Kranjčić, Edo Merlić i Oliver Nežić. Članci su napisani prema podacima u matičnim knjigama.

Knjigu su uredili Antun Hek, Tanja Perić-Polonijo i Božo Jakovljević.

Božo Jakovljević

ŠOLSKA KRONIKA 11. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje – XXXV. Glasilo Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana. Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2002: št. 1/2002, str. 1-197; št. 2/2002 – Ostankov zbornik, str. 198-408

Konec februarja 2003 so v Slovenskem šolskem muzeju predstavili svoje tiske iz leta 2002. To sta dve obsežni številki Šolske kronike, od katerih je prva "klasična", druga pa posvečena nekdanjemu ravnatelju šolskega muzeja, prosvetnemu delavcu in raziskovalcu zgodovine šolstva na Slovenskem Francetu Ostanku. Poleg strokovnih prispevkov v obeh zvezkih so tega dne predstavili še dve lični zloženci o stalnih muzejskih razstavah o šolstvu skozi stoletja in razstavna kataloga o šolstvu na Slovenskem skozi stoletja III (od 1918 do 1991) ter o begunskem šolstvu v 20. stoletju.

Šolska kronika, zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje, je glasilo Slovenskega šolskega muzeja, ki ga je ustanovila Zveza učiteljskih društev leta 1898. Izhaja iz tradicije Zbornika za zgodovino šolstva in prosvete, skupne revije šolsko-pedagoških muzejev iz Ljubljane, Zagreba in Beograda, ki je začel izhajati leta 1964. V skupnem sodelovanju je izšlo 23 števil, zadnja, 24. številka iz leta 1991 pa je bila plod sodelovanja le slovenske in hrvaške ustanove. Izredno pomembno je, da so v Slovenskem šolskem muzeju sprejeli odločitev, o nadaljevanju publicističnega dela. Od leta 1992 dalje tako pod imenom Šolska kronika izhaja kot samostojno glasilo Slovenskega šolskega muzeja le slovenska stro-